

*Οι μόνοι που δεν αλλάζουν είναι οι σοφοί και οι ηλίθιοι.
Κομφούκιος (Ανάλεκτα XVII,2)*

Μωρία· Βλακεία· Ηλιθιότης. Τρεις λέξεις συνώνυμες κατά το ΛΕΞΙΚΟ ΣΥΝΩΝΥΜΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΩΝ του Γ. Μπαμπινιώτη· πλησιέστερα προς την κυριολεξία, συνώνυμες και συγγενικές, κατά παλαιότερη διατύπωση του ποιητή και λογίου Πέτρου Βλαστού (1879-1941). Έχουν αποκλίνουσες αποχρώσεις. Εκφράζουν έννοιες που κυκλοφορούν ασταμάτητα στο μυαλό μου (ελπίζω και σε πολλών άλλων) τον τελευταίο καιρό. Για να ακριβολογήσω κατά τις 110 τελευταίες ημέρες. Εξ άλλου φοβάμαι πως όχι για πολύν καιρό ακόμα. Το πλοίο οδηγείται πλησίον προς τα βράχια. Κάποιοι δεν θα επιζήσουν. Όσοι δεν ξέρουν την τέχνη να επιπλέουν. Μωρία· Βλακεία· Ηλιθιότης. Πρόκειται για λέξεις παρμένες από τους τίτλους τριών βιβλίων, τα οποία έχουν ως αντικείμενο την επεξεργασία των εννοιών που εκφράζονται με αυτές.

Μωρία. Από τον τίτλο ΜΩΡΙΑΣ ΕΓΚΩΜΙΟΝ (Moriae Encomium, id est : Stultitiae Laus, στο λατινικό πρωτότυπο) του Εράσμου (1466-1536)· ο οποίος “έπαιξε σημαντικό ρόλο στον ουμανισμό της Αναγέννησης” (κατά το Φιλοσοφικό Λεξικό του Cambridge). Η Μωρία λοιπόν είναι θυγατέρα του Πλούτου και της Νεότητας. Εγεννήθηκε στα Καλότυχα Νησιά (in Insulis Fortunatis), όπου όλα τα πράγματα αναπτύσσονταν χωρίς τη φροντίδα και τον κόπο να σπέρνονται και να καλλιεργούνται· εκεί φύονταν τα πιο όμορφα λουλούδια· από μοναχά τους. Την εμεγάλωσαν οι νύμφες Μέθη και Απαιδεία. Φίλες και συντρόφισσές της η Φιλαυτία, η Κολακεία, η Λήθη, η Μισοπονία, η Ηδονή, η Άνοια, η Τρυφή. Φίλοι και υπηρέτες της ο Κώμος και ο “Νέγρετος” Ύπνος (Dead Sleep, κατά την αγγλική μετάφραση. Όλες οι ονομασίες ελληνικές στο πρωτότυπο). Με τις συμβουλές των τελευταίων έθεσε, ισχυρίζεται η ίδια, τα πάντα υπό την κυριαρχία της· όρθωσε μian αυτοκρατορία πάνω από τους αυτοκράτορες. Η Μωρία στην κοινωνία μας κατάφερε να κυκλοφορεί ανεμπόδιστα. Τυγχάνει μάλιστα τον τελευταίον καιρό ειδικής προνομιακής μεταχειρίσεως· θυσιάζονται, προς χάρη της, πολύτιμα αγαθά.

Βλακεία. Από τον τίτλο “Η Τεράστια Κοινωνική Σημασία των Βλακών εν τω Συγχρόνω Βίω” (και λίγη καθαρεύουσα δεν κάνει κακό· πολλοί δεν θα θυμώσουν, γιατί δεν θα καταλάβουν). Συνέγραψε ο Ευάγγελος Λεμπέσης (1904-1968)· κοινωνιολόγος, καθηγητής της Παντείου Σχολής. Εδημοσιεύθηκε το 1941. Μερικές ενδιαφέρουσες απόψεις: «Το πρόβλημα των βλακών δεν είναι απλούν όταν ληφθή πρώτον υπ’ όψιν η στερεά και απολύτως αναγκαία θέσις, ην αυτοί επαξίως κατέχουν εν τω κοινωνικώ διαφορισμώ. Οι βλάκες διαιρούνται ούτως εις δύο όλως αντιθέτους μεταξύ των “ομάδας”, διεπομένας όμως αμφοτέρας υπό του αυτού νόμου, του διαφορισμού. Η πρώτη εκ τούτων ομάς καταλαμβάνει ως γνωστόν τας υποδεεστέρας εν τη κοινωνία θέσεις, ήτοι ευρίσκεται εις τας κατωτάτας βαθμίδας του κοινωνικού διαφορισμού. [...] Η κατά των βλακών καταφορά προκαλείται υπό της δευτέρας ομάδος αυτών, πλέον ενοχλητικών της πρώτης [...] Κατηγορούνται δηλαδή οι βλάκες της δευτέρας ταύτης κατηγορίας ότι αναξίως κατέχουν σπουδαίας εν τη κοινωνία θέσεις [...] Η έμφυτος τάσις του βλακός, εξικνουμένη συχνότατα εις αληθή μανίαν όπως ανήκη εις ισχυράς πάσης φύσεως οργανώσεις, εξηγείται πρώτον μεν εκ της ευκολίας της αγελοποιήσεως, εις ην μονίμως υπόκειται

λόγω ελλείψεως ατομικότητας (εξ ου και το μίσος του κατά του ατόμου και του ατομικισμού), δεύτερον δε εκ του ατομικού ζωώδους πανικού, υπό του οποίου μονίμως κατατρύχεται, εκ του δεδικαιολογημένου φόβου μήπως περιέλθη εις το παντός είδους προλεταριάτον». Και πλείστα όσα σε αυτόν τον τόνο.

Ηλιθιότης. Ο Carlo M. Cipolla (1922-2000) ήταν Ιταλός ιστορικός της οικονομίας με μακράν ακαδημαϊκή καριέρα. Ένα από τα ευρύτερα (εδώ ήταν ευπώλητο επί πάρα πολλές εβδομάδες) γνωστά έργα του είναι το 89σέλιδο (στην ελληνική του έκδοση μετάφραση Πάνου Πολυκανδριώτη, εκδ. ΚΕΔΡΟΣ) δοκίμιο με τον τίτλο “Οι βασικοί νόμοι της ανθρώπινης ηλιθιότητας”. Το βιβλίο αυτό «δεν απευθύνεται σε χαζούς ανθρώπους, αλλά σε όσους αναγκάζονται να συνδιαλεχθούν περιστασιακά με τέτοιους ανθρώπους». Απευθύνεται σε εσέ, φίλε αναγνώστη, και σε εμέ. «Ηλιθιος ονομάζεται το άτομο που οι πράξεις του προκαλούν ζημιές σε ένα άλλο άτομο ή σε μία ομάδα ατόμων, χωρίς το ίδιο να αποκομίζει κέρδη, ενώ πιθανώς να υφίσταται ακόμη και ζημιές». (Γνωστή παρήγμιν η παραβολή “να φοφήσει η κατσικά του γείτονα”.) Ένας από τους διέποντας την ηλιθιότητα νόμος λέει πως : «Η πιθανότητα να είναι ηλίθιο ένα συγκεκριμένο άτομο είναι ανεξάρτητη από οποιοδήποτε άλλο χαρακτηριστικό αυτού του ατόμου». Υπάρχει ένα ποσοστό “Η” ανθρώπων που είναι ηλίθιοι και αυτό ισχύει λόγω γενετικών χαρακτηριστικών. Αυτό το ποσοστό κατανέμεται ομοιόμορφα σε όλην την κοινωνία σύμφωνα με μία σταθερή αναλογία». Και η κρίσιμη διαπίστωση : «Σε ένα δημοκρατικό σύστημα, οι βουλευτικές εκλογές είναι ένα αποτελεσματικότερο εργαλείο για να διασφαλιστεί σταθερό το ποσοστό “Η” μεταξύ των ισχυρών. Πρέπει να μην ξεχνάμε πως ένα ποσοστό “Η” του εκλογικού σώματος είναι ηλίθιοι άνθρωποι και οι εκλογές παρέχουν σε όλους τους μία θαυμάσια ευκαιρία για να βλάψουν όλους τους υπολοίπους χωρίς να κερδίσουν το παραμικρό από τις ενέργειές τους. Το επιτυγχάνουν συμβάλλοντας στη συντήρηση του ποσοστού “Η” μεταξύ αυτών που κατέχουν την εξουσία».

Είπαν και ελάλησαν τρεις γνωστικοί άνθρωποι. Μέσα σε τρεις διαφορετικούς αιώνες. Εγώ απεκδύομαι πάσης ευθύνης· ενήργησα ως απλός εραμιστής και αντιγραφέας επίκαιρων σκέψεων γενικότερου ενδιαφέροντος.

Και να τελειώσω με μία τέταρτη, κάπως διαφορετική, έννοια. Ο σύγχρονός μας φιλόσοφος Στέλιος Ράμφος: «Προσπαθώ να προσεγγίσω ... την εσωτερική διάσταση του συλλογικού μας ναυαγίου σε μόνιμα ανθρωπολογικά της χαρακτηριστικά, όπως η αντιπαλότητα του δημόσιου και του ιδιωτικού, η σύγκρουση μεταξύ λογικού και συναισθήματος, η κακή σχέση μας με τον χρόνο και με τον εαυτό – η διχόνοια. Τα θεωρώ συστατικά αίτια μιας παθολογίας, την οποίαν οφείλουμε να πολεμήσουμε με ευαισθησία και γνώση». Από το εισαγωγικό σημείωμα στο βιβλίο του Η ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΝΟΙΑΣ (εκδ. Αρμός, 2011).

Κλείνω με την ταπεινή μου εκτίμηση. Θαρρώ πως βρισκόμαστε ήδη πέραν της λογικής της παράνοιας. Ούτε όμως και ο παραλογισμός, αν πούμε, της παράνοιας εκφράζει με ακρίβεια αυτό που σκέφτομαι. Ίσως, και είναι μία παρηγοριά, να υπάρξει μία πόρτα διαφυγής. Ο Ιωάννης Μεταξάς, άνθρωπος με στρατηγικό νου και διορατικότητα, πρωθυπουργός σε μία ανάλογο μεγέθους κρίσιμη στιγμή της ιστορίας του έθνους, τις 2 Ιανουαρίου 1941, εσημείωνε στο “Τετράδιο σκέψεων” του: «Μόνον ο κίνδυνος, ο μεγάλος, ο

βαθύς, ο τρομερός κίνδυνος ανοίγει τά μάτια διάπλατα στην αλήθεια.»
(Μιχαήλ Ν. Κατσιόγερης στην ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ της 4^{ης} Αυγούστου 2013).

16 Μαΐου 2015

Νικ. Λ. Γ. Λιναρδάτος